

ZPRÁVY

XLV. mezinárodní konference archeologie středověku

Ve dnech 16.–19. září 2013 se v Kutné Hoře konala XLV. mezinárodní konference archeologie středověku pořádaná Archeologickým ústavem AV ČR, Praha, v. v. i., a Ústavem archeologické památkové péče středních Čech. Ústřední téma konference znělo „Zdroje a zpracování surovin v archeologii středověku“. Konference proběhla v prostorách Galerie Střebočského kraje, která se nachází v rekonstruované budově bývalé jezuitské koleje, a to pod záštitou starosty města Kutná Hora Ivo Šance a radního pro kulturu a památkovou péči Střebočského kraje Zdeňka Štefka.

Konference se zúčastnilo celkem 125 odborníků z Čech, Moravy, Slovenska a Polska. Během tří dnů zaznělo 44 příspěvků a bylo prezentováno 32 posterů. Jednání konference bylo rozděleno do pěti sekcí a každá z nich byla věnována jinému druhu materiálu či suroviny. Ze zařazení do sekcí se vymykala úvodní vzpomínka na T. Durdíka, kterou proslovil V. Kašpar, a příspěvek shrnující archeologické poznání Kutné Hory obecně a zvláště areálu jezuitské koleje (J. Frolík a F. Velímský). Tématem první sekce byla „Těžba, úprava a hutnictví rud, produkce a zpracování kovů“. Zazněly příspěvky P. Hejhala a M. Vokáče o středověké těžbě zlata na Českomoravské vrchovině. S tímž regionem souvisel také příspěvek J. Doležela a M. Kejzlara shrnující nové poznatky o důlním komplexu Havírna u Štěpánova nad Svratkou – z povrchového průzkumu v letech 2002–2012. Nepříliš známé pozůstatky rýžování zlata v tzv. bojanovském újezdu (okres Chrudim) přiblížili J. Musil a P. Netolický. Pozoruhodné nálezy středověké exploatace zlata v Suché Rudné na Bruntálsku ve světle interdisciplinárního výzkumu představili P. Kočár, P. Malík, L. Petr, J. Večeřa a M. Zezula. S archeologickým poznáním procesu od hertovního stříbra k brakteátové minci ve 13. století seznámil P. Hrubý. Zcela jinou oblast studia práce s kovem ukázal příspěvek o restaurování a zhotovení repliky stříbrných gombíků z raně středověkého pohřebiště v Lumbeho zahradě na Pražském hradě přednesený L. Šejvlovou, která nejen seznámila s postupem vytváření replik, ale také předvedla výsledné artefakty. Obsáhla byla také druhá sekce „Stavební materiály“. Příspěvky se většinou zabývaly zdroji stavebních surovin pro jednotlivé stavby: M. Suchý – Vápno, svatovítská katedrála a pražští vápeníci v pozdním středověku. Výpověď písemných pramenů; J. J. Kovář a M. Hlavica – Stavební materiály na hradě Vildenberk, okr. Brno-venkov; P. Bisták, J. Jahn a I. Bábiková – Stavební materiál v románském a gotickém murive zaniknutého kostola sv. Michala v Podhoranoch-Sokolníkocho; A. Bojęś-Bialasik a D. Niemiec – Póznoromański i wczesnogotycki warsztat budowlany z XIII w. przy klasztorze dominikanów w Krakowie. Středověkým technologiím zakládání zděných staveb v severních Čechách se věnovali F. Gabriel a L. Kursová. Nad využitím materiálu získaného hloubením hradního příkopu se zamyslel J. Varhaník. Na pomezí mezi touto sekcí a sekcí další se nacházel příspěvek kolektivu P. Holub, V. Kolařík, D. Merta, M. Peška a A. Zůbek o dřevě jako stavebním materiálu vrcholně středověkých měšťanských domů na území jižní Moravy (na příkladu Brna a Jihlavy).

Jen několika málo příspěvků byla obelána sekce „Organické materiály“. Bylo možno se seznámit s dřevěným vybavením hradu ve Veselí nad Moravou (A. Hoch) a dřevěnými předměty z Litovle (F. Kostrouh a P. Šlězár). Zprostředkovaně o textilu hovořil příspěvek M. Broszko Odciski tekstylne jako przyczynek do badań wykonywania XVI-wiecznych kaffi Jaroslawskich. Obdobně byla obelána také sekce „Sklo“, v níž zazněl příspěvek spojený s chemickou skladbou této suroviny (E. Černá, K. Tomková a V. Hulínský – Proměny chemické skladby skel od 11. do konce 13. století). Další příspěvek se zabýval renesančním a barokním sklem z Pražského hradu a Hradčan (G. Blažková, K. Chlustiková, Š. Jonášová a J. Vepřeková).

Nejpočetněji byla obelána sekce, která se věnovala keramice. Hrnčičům ve středověké Praze a výsledkům výzkumu výrobních zařízení z Malé Strany v kontextu dosavadních poznatků se věnovali K. Matějková a J. Havrda. K. Matějková přednesla také kritický a k zamyšlení nutící příspěvek o keramickém sortimentu turnovských domácností a možnostech zpracování kera-

mických souborů z městských souvrství. Část příspěvků této sekce byla věnována chemickým analýzám keramických surovin (B. Gruszka, P. Gunia a M. Kara – Ceramika tzw. rzemieślnicza ze starszych faz wczesnego średniowiecza z Wielkopolski południowo zachodniej w świetle wyników nowych badań specjalistycznych; I. Loskotová a M. Hložek – Zdroje keramických surovin brněnské kachlové produkce 15. století; A. Kloužková a P. Zemenová – Hodnocení středověké keramiky z Lažan u Chrudimi pomocí analýz XRF, XRD, OM, DCS-TG a Ramanovou spektroskopii). Shrnující charakter měl příspěvek Z. Měřinského o raně středověké keramice na Moravě.

Rozdělení na výše uvedené sekce kopírovala posterová prezentace. Navíc byl připojen oddíl věnovaný dějinám osídlení a sídel, v němž převažovaly příspěvky věnované hradům a tvrzím, dále oddíl věnovaný pohřbívání a také oddíl, který se zabýval církevní architekturou.

Tradičně byl součástí konference společenský večer a exkurze, která proběhla ve čtvrtek 19. září. Účastníci konference navštívili Sedlec u Kutné Hory (historická expozice v bývalém klášteře, kostel Navštívení P. Marie), kostel sv. Jakuba v Jakubu, kostel sv. Vavřince a pozůstatky dolování (haldy) v Kaňku u Kutné Hory a kostel sv. Prokopa v Záboří nad Labem. Exkurze byla zakončena v Kolíně (židovský hřbitov, kostel sv. Bartoloměje a Regionální muzeum). Během konference byla také v úterý 17. září zahájena v severním křídle bývalé jezuitské koleje výstava „Jezuitská kolej od pravěku po dnešek. Archeologický výzkum 1998–2012“.

XLV. konference archeologie středověku přinesla velké množství příspěvků sevržených hlavním tématem. Většina z nich byla dílem více autorů, někdy větších kolektivů, a velká část seznámila s aplikacemi přírodovědných metod, které do archeologie přinášejí množství dalších poznatků a pohledů, které jsou pro ni zcela nové a které posilují její stále interdisciplinárnější ráz.

Jan Frolík

Bořivoj Nechvátal – František Kašička: Hrady, hrádky a tvrze na Strakonicku, Blatensku a Vodňansku

František Kašička – Bořivoj Nechvátal, Hrady, hrádky a tvrze na Strakonicku, Blatensku a Vodňansku, Muzeum středního Pootaví Strakonice, 2. doplněné a rozšířené vydání, Strakonice 2014, 630 s., 183+2 fotografií objektů (s. 445–630, 268 půdorysných plánek objektů, bokorysů a axonometrických pohledů, katastrálních plánů, kreseb archeologických nálezů a dalších artefaktů, architektury, náhrobníků, ikonografických dokladů a rekonstrukcí zkoumaných objektů), mapa s jednotlivými registrovanými objekty v příloze, ISBN: 978-80-905572-0-8.

Bohatě vybavené a doplněné druhé vydání (první 1986,) publikace o hradech, tzv. hrádcích a tvrzích na Strakonicku, Vodňansku a Blatensku v oblasti vymezené rámcově Vodňany na jihovýchodě, Volyní na západě a Blatnou na severu, přičemž přirozené centrum představují Strakonice, se západovýchodní osou toku Otavy a jihovýchodním průtokem řeky Blanice. Po předmluvě místostarostky města Strakonice PhDr. Ivany Říhové (s. 7) a seznamu sponzorů knihy (s. 9) následuje Úvod (s. 11–12), v němž je naznačena funkce hradů zeměpanských i šlechtických, jejich obranný systém a jednotlivé části či příslušenství, jako byly palác, kaple, kuchyně, stáje a další hospodářské zázemí, včetně různých dispozičních schémat. Dále jsou připomenuta menší sídla nižší šlechty, tzn. tvrze a tzv. hrádky. Podotýkám, že tento termín je velmi diskutabilní, neboť nemá sémantickou oporu v dobových středověkých pramenech. Výstižnější by patrně byl termín malý hrad, ale zainteresovaní badatelé zcela jednoznačně vědí, co pod tímto termínem chápat. Tvrz představuje pozoruhodnou kategorii středověké gotické a raně novověké renesanční stavební produkce převážně s vazbou na menší poddanská městečka. Jádrem tvořil zpravidla izolovaný obytný objekt s blízkým hospodářským dvorem, ovládaným právě z feudálního sídla. Jako tzv. hrádky jsou popisovány malé opevněné fortifikované útvary s různou funkcí. Mohlo jít o strážní stanoviště k ochraně cest, celní stanice, objekty k teauraci kovů v rámci důlní činnosti apod., ale především o sídla nižší šlechty. Velmi často jsou situovány v méně přístupných polo-